

חלק שלישי – דוגמאות למיפוי תחנות למידה מחוץ לכיתה

בחלק זה מובא מיפוי של תכניות לימודים שונות בהתאמה לשתי תחנות למידה חוץ-כיתתיות: התחנה המרכזית החדשה בתל-אביב ואתרי עתיקות.

להבדיל מהחלק הקודם שבו נקודת המוצא היתה בתכנית הלימודים, כאן המיפוי נעשה בהתאם למצאי הקיים בתחנת הלימוד. למעשה, יש למפות בנפרד כל מקום בארץ שנבחר לשמש כתחנת לימוד בהתאם למצוי בו. הדוגמאות שלהלן מייצגות תחנות למידה שניתן למצוא כמעט בכל מקום בארץ: מרכזי תחבורה ומסחר בדוגמה הראשונה ואתרי עתיקות – בדוגמה השנייה.

מיפוי תחנת הלימוד מתבצע בשני שלבים: א) תיאור שיטתי ומפורט של המצאי בתחנת הלימוד; ב) סקירה של תכניות לימודים שונות לאיתור הנושאים שמתאימים למצאי שהוגדר בתחנה. ביצוע המיפוי מצריך לשלב מומחיות מקצועית בשלושה תחומים: היכרות עם תחנת הלימוד, היכרות עם תכנית הלימודים והיכרות עם הרציונל של הוראה חוץ-כיתתית. ככל שינוצל הידע המקצועי בשלושת התחומים, יתגלו יותר ויותר אפשרויות של ניצול המקום שנבחר כתחנת לימוד לצורכי ההוראה.

כל דוגמה מהשתיים ערוכה באופן שונה: במיפוי התחנה המרכזית ערוכים הדברים לפי תכניות הלימודים; ובמיפוי אתרי העתיקות, העריכה היא לפי נושאים הבאים לביטוי בתחנת הלימוד. הסדר אינו עקרוני, אלא הוא תלוי בגישתו של עורך המיפוי לפי הנוח לו – להתחיל את המיפוי בתכניות לימודים או להתחיל במצאי שבתחנת הלימוד.

1. הוראה בתחנה המרכזית החדשה בתל-אביב

המיפוי נערך בשיתוף עם מיכל פרבר, מנהלת המרכז החינוכי בתחנה המרכזית החדשה בתל-אביב, ובסיוע הערותיהם של חברי צוות המרכז החינוכי בתחנה המרכזית. מיפוי תכניות הלימודים נערך בסיוע הערותיהם של עובדי האגף לתכניות לימודים: נעמי געש, מרכזת לימודי הטכנולוגיה; זיוה מימוני, מרכזת לימודי מולדת וחברה; נטע עורבי, מרכזת לימודי הסביבה; מיכל רגב, מרכזת חינוך לבריאות.

תיאור תחנת הלימוד

התחנה המרכזית החדשה של תל-אביב ממוקמת בדרום מזרח העיר סמוך לעורק התחבורה הבין-עירוני "נתיבי איילון". זהו מכלול ענק של שטחי תחבורה, אולמות המתנה, קומות מסחר וחנונים, על פני 230 אלף מטר רבועים מקורים וממוזגים. מערכת התחבורה הציבורית בישראל בנויה כך, שתל-אביב היא צומת של רוב קווי האוטובוסים. מתחנה זו ניתן להגיע כמעט לכל מקום בארץ ללא צורך לעבור במרכזייה נוספת. כך יוצא שבתחנה עוברים כ-5000 אוטובוסים מדי יום. פרט לתפקיד התעבורתי, משולבים בתחנה מרכז מסחרי ענק ובו 1,300 חנויות, מרכז בילוי שבו 12 בתי קולנוע ושטחי בידור פתוחים לאירועים מיוחדים.

כתוצאה מכך, באים לביטוי בתחנה המרכזית מגוון נושאים הקשורים לתפקודו של המכלול. למשל, בתחום הבטיחות יש לשמור על מבנה בן 160 כניסות ויציאות. כל אירוע חריג שיחייב לסגור את השערים (למשל כדי לבדוק חפץ חשוד), יצור מיד פקק תנועה של מאה וחמישים אוטובוסים, עם עיכובים בלוח הזמנים שישפיעו על כל התחנות בארץ. נושאים מרכזיים נוספים: איכות האוויר במבנה, שינוע סחורות בתוך המכלול, זרימת קהל והכוונתו, אספקת אנרגיה, טיפול במטרדי רעש, מים וביוב, פינוי אשפה ועוד.

ייחודה של התחנה המרכזית הוא במגוון הנושאים ובהיקפם, מה שהופך את המקום למשאב למידה בלתי רגיל. ביזמת מיכל פרבר, הוקם בתחנה מרכז חינוכי. המרכז פיתח תכנית הדרכה בנושא יזמות, שבה התלמידים בוחנים את התחנה, מאתרים בה בעיות בנושאים מגוונים (למשל, שילוט או בטיחות) ומציעים פתרונות מעשיים. תכנית זו מועברת לתלמידים במהלך מפגשים אחדים המתקיימים בתחנה.

פרט לתכנית היזמות, מהווה המרכז החינוכי בסיס לפעולות חינוכיות נוספות, כגון השתלמויות מורים ואירוח תלמידים שישתמשו בתחנה המרכזית כתחנת לימוד.

תכנית הלימודים בגיאוגרפיה

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור בתחנה המרכזית	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	סקר על מקומות המוצא שמהם אנשים מגיעים וסרטוט מפה של המרחב הגאוגרפי שהתחנה משרתת.	גידולה של תל-אביב והפיכתה למטרופולין.	מישור החוף כיתה ה'
מחקר תכונות.	איסוף מידע מתוך המצאי בתחנה ומיונו לפי סוג הפעילות הכלכלית והיקפה.	אזורי פעילות כלכלית בעיר.	גאוגרפיה של יישובים
מחקר תכונות.	לאחר לימוד הבעיות, בדיקת הפתרונות המזומנים לכל בעיה.	בעיות תחבורה בעיר המודרנית.	כיתה ז'
מחקר תכונות.	ניתוח מרכיבי המערכת וביקור בחדרי הבקרה של חברות האוטובוסים.	היכרות עם הגורמים הפועלים במערכת התחבורה.	יסודות מערכת התחבורה בחברה המודרנית
אימון ותרגול.	התנסות בבחירת קו מתאים, רכישת כרטיסים וכיו"ב.	המטרה: 'התלמיד ידע להשתמש בתחבורה הציבורית'.	תכנית רשות מספר 3

תכנית לימודי חברה בחטיבה העליונה

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור בתחנה המרכזית	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	התחנה המרכזית החדשה כנושא לתרגיל מסכם.	בחירת נושא ובחינתו מהיבטים של כלכלה, פוליטיקה וחברה.	תרגיל מסכם

תכנית לימודי מולדת וחברה בבית הספר היסודי

תלמידים	פעילות	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
תלמידים	מחקר תכונות.	היכרות עם העיר על כל פניה ומוסדותיה. * מתאים לתלמידים בתל-אביב ובגוש דן ומהווה מודל לתלמידים ביישובים אחרים.	היישוב שלנו כיתה ד'
תלמידים	מחקר תכונות.	היכרות עם מרכיבי התחנה כאחד המוסדות הכלכליים בעיר. סקר קווי האוטובוס ימחיש את מרכזיותה של תל-אביב כעיר-ראשה במטרופולין.	היישוב שלנו כיתה ד'

תכנית הלימודים 'חינוך לבטיחות'

תלמידים	פעילות	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
תלמידים	מחקר תכונות.	זיהוי ואיתור מפגעים ופעילות לחיסולם.	מפגעים כיתה ו'
תלמידים	מחקר תכונות.	סביבת התנועה ובקרת התנועה.	מערכת התעבורה כיתות ה'-ו'
תלמידים	מחקר תכונות.	כבוד לזולת המשתמש בדרך ופעילות התנדבותית בנושא.	התחום האפקטיבי וההתנהגותי כיתות ה'-ו'
תלמידים	מחקר תכונות.	סקר התנהגות אנשים בתור למודיעין, ברציפי ההמתנה ובתוך האוטובוס.	התחום האפקטיבי וההתנהגותי כיתות ה'-ו'

תכנית הלימודים 'חינוך לבריאות'

תלמידים	פעילות	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	מחקר תכונות.	דרכי טיפול במצבי מתח ומשבר.	יחסים בין-אישיים
מחקר תכונות.	מחקר תכונות.	דרכי ביטוי ותקשורת עם הזולת.	כיתות ה'-ו'
מחקר תכונות.	מחקר תכונות.	תצפית על התנהגות אנשים בעת מפגש עם זרים.	
אימון ותרגול.	אימון ותרגול.	משוב על ההרגשה בעת חיפוש מקום מסויים בתחנה (הרגשה של תעייה במבוך).	מודעות עצמית חטיבת ביניים
מחקר תכונות.	מחקר תכונות.	מדידה של עוצמת רעש בתוך התחנה ומחוץ לה.	סביבה בריאה כיתות ה'-ו'
מחקר תכונות.	מחקר תכונות.	חקר וגילוי של פתרונות למפגעי רעש בתחנה.	הכרת דרכי התמודדות עם מפגעי סביבה.
אימון ותרגול.	אימון ותרגול.	חקר וגילוי של מפגעי בטיחות והצעות להתנהגות מונעת.	אחריות לבטיחות אישית בסביבות שונות.
מחקר תכונות.	מחקר תכונות.	חקר מרכיבי מזון בדוכני מזון-מהיר, היגיינה של המוכר והקונים, הרגלי אכילה של עוברי אורח.	זהירות בדרכים כיתות ה'-ח'
מחקר תכונות.	מחקר תכונות.	חקר של עמדות סועדים בדוכני מזון-מהיר כלפי המזון שהם אוכלים.	חזק"ב וחט"ע
		הרגלים ועמדות כלפי היגיינה וגיוון מרכיבי התזונה.	חינוך תזונתי כיתות ה'-ח'
		צרכנות נבונה בקניית מזון.	חינוך תזונתי

תכנית הלימודים 'חינוך לבריאות' – המשך

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור בתחנה המרכזית	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	בדיקת שאלות כגון: האם טיבו ונקיונו של המזון הם מרכיב בפרסום?	יחס ביקורתי לפרסומת.	
מחקר תכונות.	סקר של מערכת הניקיון בתחנה. דרכי הבטחת ההיגיינה בדוכני המזון ובשרותים הציבוריים.	היגיינה במקומות ציבוריים.	היגיינה חטיבת ביניים
מחקר תכונות.	סקר הרגלי קנייה בדוכני מזון.	סקר הרגלי קנייה בקיוסקים ותפריט ארוחות-עשר.	ארוחותינו כיתות ה'-ו'

תכנית הלימודים במתמטיקה

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור בתחנה המרכזית	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	איסוף נתונים על תנועת אוטובוסים או אנשים ביחס לציר הזמן.	איסוף נתונים, קביעת שכיחות ומדדי מרכז.	סטטיסטיקה תיאורית כיתה ז'
מחקר תכונות.	בעיה לדוגמה: האם קיים ניצול מלא של הרציפים בהתחשב בתדירות היציאה של האטובוסים.	איסוף נתונים ותיאורם בגרף, התפלגות ומדדים.	סטטיסטיקה חט"ע

תכנית לימודי הטכנולוגיה בבי"ס יסודי

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור בתחנה המרכזית	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	איתור חומרים שונים, בחינת תכונותיהם והתאמתם לתפקיד.	תכונות חומרים. התאמת התכונות לתפקיד לפי צרכי האדם.	חומרים ותהליכים כיתה ה'
מחקר תכונות.	ביקור בחדרי הבקרה הממוחשבת של אגד ודן.	בקרה ממוחשבת.	בקרה כיתה ה'

תכנית מדע וטכנולוגיה בחטיבת הביניים

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור בתחנה המרכזית	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	סקר של חומרים בתחנה, בחינת תכונותיהם ומציאת הקשר בין תכונות לתפקיד.	ניצול החומרים לשימושים שונים על פי תכונותיהם.	חומרים: מבנה, תכונות ותהליכים
מחקר תכונות.	ביקור בחדרי הבקרה של דן ואגד ובקומת הבקרה של המבנה בה שולטים על האנרגיה, על מיזוג האוויר ועל תנועת הסחורות בקניון.	משוב, ויסות ובקרה במערכות מורכבות.	מערכות טכנולוגיות ומוצרים
אימון ותרגול.	החלת התהליך על בעיה אמיתית בתחנה.	מהצורך אל המוצר: זיהוי בעיות, הצעת פתרונות, ייצור מוצר ושיווק.	

תכנית מדע וטכנולוגיה בחטיבת הביניים – המשך

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור בתחנה המרכזית	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	סקר של מערכות מידע בתחנה, אמצעים שונים להצגתו ואיתור בעיות של זמינות המידע לקהל. למשל: איך מוצאים את קו האוטובוס הרלוונטי או איך מגיעים לטלפון ציבורי.	אמצעי אגירה, ארגון וייצוג מידע.	מידע ותקשורת
מחקר תכונות.	ביקור בתחנת הרדיו הפנימית של התחנה המרכזית.	אמצעי תקשורת – היבטים שונים.	

תכנית מדע בחברה טכנולוגית

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור בתחנה המרכזית	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	בחינת האמצעים בתחנה המרכזית: שילוט, לוחות אלקטרוניים, תחנת רדיו.	אמצעים להעברת מידע.	תקשורת ועיבוד מידע

תכנית לימודי הסביבה בחטיבה העליונה *

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור בתחנה המרכזית	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	איסוף נתונים על שימוש במשאבים, כגון צריכת חשמל ומים. מיון בין מערכות מתכלות לבין מערכות ממחזרות.	התפתחות טכנולוגית ושימוש במשאבים מתכלים.	גידול האוכלוסיה ותופעת העירור

תכנית לימודי הסביבה בחטיבה העליונה – המשך

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור בתחנה המרכזית	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	ביקור בקומת האנרגיה (קומה אפס) של התחנה המרכזית.	צורות שונות של ניצול אנרגיה והבעיות הכרוכות בכך.	אנרגיה
מחקר תכונות.	ביקור בתחנת הניתור בגג התחנה ובמערכת האיזור של קומת הרציפים.	טיפול בזיהום אוויר הנפלט ממנועי האוטובוסים.	זיהום אוויר
מחקר תכונות.	חקר ואיתור של מטרדים והצעות לטיפול.	טיפול ומניעה של מטרדי ריח, רעש ומראה.	נזקים והטרדות
מחקר תכונות.	בחינת השפעת התחנה על סביבתה (כגון מחירי הדירות בשכונה).	מערכות מחקר ומידע סביבתי.	תסקירי השפעה על הסביבה
מחקר תכונות.	"חקר מקרה" של התחנה המרכזית.	זיהומים כתוצאה מתהליכי עיור.	נושאי התמחות
אימון ותרגול.	בחירת התחנה כנושא לפרויקט.	התנסות במחקר של בעיה סביבתית.	פרויקט סביבתי

* נושאים מקבילים, כגון איכות האוויר וזיהום-רעש, מטופלים בחטיבת הביניים ובכיתות היסוד במסגרת תכנית "חקלאות ולימודי הסביבה".

2. הוראה באתרי עתיקות

באגף לתכניות לימודים, בשיתוף מחלקת החינוך של רשות העתיקות, שוקדים בימים אלה על הוצאתו לאור של מדריך לאתרי עתיקות. כוונת הכותבים היא לתאר כמאה אתרי עתיקות תוך הבלטת פוטנציאל ההוראה הטמון בהם והדרך למימוש. את מיפוי תכניות הלימודים שלהלן ערכתי עבור דיוני ועדת ההיגוי של המדריך בראשות עדנה אלעזרי.

תיאור תחנת הלימוד

בישראל מאות אתרים ארכיאולוגיים, הנבדלים זה מזה בגודלם, במגוון הממצאים, בתקופה ההיסטורית שהם משתייכים אליה ובטיב השימור והשחזור של הממצאים. עם זאת, לכל האתרים מכנה משותף מהותי אחד – בכולם יש שרידי תרבות חומרית המעידים על תרבות אנושית קודמת. מתכונה זו נובעת גם הגישה הדידקטית אל הלמידה באתרי עתיקות – הפקת מידע מתוך התרבות החומרית.

הכוונה היא לתהליך למידה שעיקרו השלבים הבאים: איתור ממצאים; זיהוי והגדרתם; השוואתם למידע שכבר קיים; ניתוח והגדרת האופן שבו הממצאים נבנו או הותקנו, האופן בו נעשה בהם שימוש והאופן שבו שרדו; ולבסוף, הסקת מסקנות לגבי התרבות האנושית שאליה מתייחסות העובדות.

רוב שלבי הלמידה הללו ניתנים לביצוע רק מחוץ לכיתה, באתר עצמו (in-situe).

תהליך למידה מסוג זה מתאים לא רק לתלמידי ארכיאולוגיה, אלא לכל המקצועות שיש להם נגיעה לתרבויות האדם בעבר, ובמיוחד אלה: היסטוריה, תנ"ך, תורה שבעל-פה, אמנות, גאוגרפיה, טכנולוגיה.

גישת ההוראה יכולה להתייחס אל האתר כמקור מידע, דהיינו שהתלמידים יסיקו מסקנות נלמדות מתוך הממצא החומרי, או כמקום להמחשת מושגים, שבו התלמידים מתוודעים אל צורתם הממשית של מושגים נלמדים, כגון באר-מים או שער-עיר.

המיפוי שלהלן מתייחס אל אתרי העתיקות בכלל, וכל מורה יאתר אפוא בסביבת בית הספר את האתר שבו באים לביטוי המושגים או הנושאים שהתלמידים לומדים. כך למשל, לא בכל אתר עתיקות יש חומה, ולא בכל אתר החומה נשתמרה או שוחזרה בהיקף המובן לכל תלמיד ותלמידה.

כל הנושאים המוצגים במיפוי תקפים להוראת תכנית הלימודים בארכיאולוגיה לחטיבה העליונה, ולכן התכנית אינה מוזכרת בכל אחד מהלוחות.

נושאים כלליים

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור באתר העתיקות	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות ואימון ותרגול.	חיפוש ממצאים באתר ומילוי כרטיס זהות לממצאים.	היסטוריה כיתות ה'-ו'	ממצא חומרי כמקור היסטורי. הפקת מידע ממצאים.
מחקר תכונות ואימון ותרגול.	איתור שכבות בתל והגדרת ההבדלים ביניהן. זיהוי שכבת חורבן לפי שרידי אפר שרפה.	מקרא (יהושע, י"א) כיתה ד'	המושג 'שכבות' בתל ארכיאולוגי, המושג 'שכבות חורבן' והמעבר מתקופה לתקופה.
		היסטוריה כיתה ו'	
התנסות במקום ההתרחשות ומחקר תכונות.	התוודעות אל העבר האנושי באזור מגורי התלמידים. משימות מחקר-שדה לזיהוי התקופות בהן התקיים היישוב ופרטים על אופיו של היישוב בכל תקופה.	מולדת וחברה (היישוב שלנו) כיתה ד'	לימודים רגיונאליים ומקומיים (area study).
		גיאוגרפיה חטיבת ביניים	
		לימודי ארץ-ישראל חטיבה עליונה	
אימון ותרגול.	משימות כגון: להגיע למקום מסוים המסומן בתרשים או לסרטט מרשם-קרקע למבנה.	מולדת וחברה בית ספר יסודי	שימוש במרשם קרקע (מבט- על) ובאורים איזומטריים.
		גיאוגרפיה חטיבת ביניים	
אימון ותרגול.	איתור קו השחזור באתר, או ציור הצעה לשחזור מבנה ששרד בחלקו.	היסטוריה כיתות ו'-ז'	המושגים 'שחזור' ו'דגם'.

הישוב והעיר

תלמידים	פעילות	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	סקר ומיפוי של מוסדות בעיר. איתור עדויות להתפתחות העיר, כגון גידול בשטח המוקף חומה, הרחבה של מבנים.	גאוגרפיה יישובית כיתה ז'	היישוב כמערכת והמושג 'התפתחות עירונית'.
מחקר תכונות.	מחקר של גורמי המיקום, כגון איתור מקור המים, השערים, הדרכים. ניתן להוסיף סיור להיכרות עם המרחב הקרוב לאתר.	גאוגרפיה יישובית כיתה ז' היסטוריה כיתות ו'-ז'	גורמי מיקום של יישוב: דרכים, מקורות מים, מרחב חקלאי, אפשרויות הגנה וכיו"ב.
מחקר תכונות.	סקירה של בתי מגורים: מיפוי הבית לאיתור חלקיו, החומרים מהם נבנה, הטכנולוגיות בהן נעשה, השימוש וההתאמה בין מבנה לתפקיד.	מולדת וחברה (בית המגורים) כיתה ב' טכנולוגיה (אדם וחברה, מחסה) בית ספר יסודי	בית המגורים: היכרות עם המרכיבים ועם סגנונות בנייה בתקופות שונות.
מחקר תכונות והתנסות במקום ההתרחשות.	ביקור באתר שבו שרדו מבני ציבור. השוואה ביניהם לבין בתי מגורים מאותה תקופה מבחינת גודל המבנה, טיב הבנייה והחומרים.	היסטוריה חטיבת ביניים מקרא (שופטים ג', שמואל ב ז') כיתות ז'-ט' לימודי חברה בחט"ע	מוסדות שלטון: ארמון, בית משפט.

תחבורה

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור באתר העתיקות	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	בדיקה של אופן הסלילה והשילוט של דרכים עתיקות.	היסטוריה (מן הכרכרה עד המטוס) כיתה ז'	דרכים : סלילה ושילוט.
מחקר תכונות.	ניתוח במפה ובשטח של מאפייני מעברים הכרחיים, כגון ואדי-ערה וראש-העין.	גיאוגרפיה (מן הגלובוס אל מפת ארץ-ישראל) כיתה ה'	דרכים וטופוגרפיה, מעברים הכרחיים.
מחקר תכונות.	ביקור באתר נבטי וסקירת מוסדות שנועדו לספק שירותי דרך.	גאוגרפיה (תרבות נבטית בנגב) כיתה ח'	מסחר ושירותי דרך: אורות, אכסניה וכיו"ב.
מחקר תכונות.	ביקור באחד הנמלים העתיקים וסקירת מאפייניו.	גאוגרפיה (הים התיכון) כיתה ה'.	נמלי-ים.

ביטחון

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור באתר העתיקות	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	ביקור באתר מתאים וסקירת מרכיבי החומה. דגש על נקודות תורפה בחומה, כגון השערים, ומנקזי המים והביוב.	היסטוריה (ביצורי הכנענים) כיתה ז'	חומות וביצורים.
		מקרא (יהושע ו')	
מחקר תכונות.	סקירה של מבנה השער והסיבות שבגללן השתמשו בו כמקום כינוס.	מקרא	שער העיר כמקום כינוס חברתי וכלכלי.

מים

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור באתר העתיקות	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות והתנסות במקום ההתרחשות.	השוואה בין מאפייני בור, באר ומעיין. חקר הסיבות שבגללן הפך מקור המים למקום כינוס חברתי (למשל על ידי שחזור ההתרחשות).	היסטוריה כיתות ו'-ז'	מתקני אגירה: בור, באר, מעיין חתום. מאגר המים כמקום כינוס חברתי וכמציין קשר בין האדם למקום.
		מקרא (שמואל א ט') כיתה ט'	
מחקר תכונות?	ביקור באתר מתאים וסקירת הפעולות ההנדסיות שבוצעו לשם הובלת המים.	טכנולוגיה (אנרגיית מים) כיתה ב' וכיתה ט'	מתקני הובלה: נקבה ואמה.
		היסטוריה כיתה ז'	

חקלאות ותעשייה

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור באתר העתיקות	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	סקר מאפיינים של חקלאות הררית. הבעיות שקיימות (כגון מחסור בקרקע ושיפועים) והפתרונות שמספקת שיטת הטרסות.	היסטוריה כיתה ז'	חקלאות הררית בטרסות.
		מקרא (ישעיה ו') כיתה ז'	
מחקר תכונות.	סקירת המרכיבים ואופן התפעול של כל מתקן בתעשייה החקלאית.	מולדת וחברה (דגן, תירוש, יצהר) כיתות ג'-ד'	תעשייה חקלאית: בית-בד, גת וגורן.

חקלאות ותעשייה – המשך

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור באתר העתיקות	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	ביקור באתר שבו נתגלה פסיפס לוח שנה. סקירה של מאפיינים וסמלים מעולם הטבע והחקלאות שנבחרו לכל עונה.	מולדת וחברה (עונות השנה) כיתה ג'	עונות השנה ולוח השנה.
		תורה שבעל-פה יסודי וחט"ב	

אמנות

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור באתר העתיקות	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	השוואה בין מאפיינים של סגנונות אמנות, בבנייה ובפיסול, באתרים מתקופות שונות.	היסטוריה (מאפייני אמנות נטורליסטית) חטיבת ביניים	יצירות וסגנונות.
מחקר תכונות.	מאפיינים של יצירות בטכניקות שונות.	ציור ואמנות (זכוכית, אבן, ויטראז', פסיפס, אמייל ופרסקו) חט"ב וחט"ע	טכניקות.
מחקר תכונות.	מאפיינים של בנייה בחומרים שונים.	טכנולוגיה (תכונות חומרים וחומרים בבנייה) יסודי וחט"ב	חומרים.

אתרי קודש ופולחן

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור באתר העתיקות	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	סקירה של מאפייני אתר פולחן אלילי, מיקומו ומרכיביו.	תורה שבעל-פה (עבודת אלילים) בי"ס יסודי	פולחן פגאני.
מחקר תכונות והתנסות במקום ההתרחשות.	המאפיינים המבניים והאמנותיים של בתי כנסת עתיקים. שחזור ההתרחשות בבית הכנסת.	ציור ואמנות (עיצוב בתי כנסת בא"י)	בתי כנסת.
		תורה שבעל-פה בי"ס יסודי	
מחקר תכונות.	סקירת המרכיבים והמאפיינים של מקווה טהרה. השוואת מקורות כתובים לממצא החומרי.	תורה שבעל-פה	מקוואות.
מחקר תכונות.	מיקומם ומאפייניהם של מנזרים ופינות התבודדות והקשר ביניהם לבין אורח חייהם ומטרותיהם של הנזירים.	מקרא (שופטים י"ג).	המושג 'נזירות'.
		תורה שבעל-פה (אגדות שמשון)	
התנסות במקום ההתרחשות.	ביקור באתר מקודש, שיחה עם מאמינים על אמונתם והתנסות אישית במנהגי המקום.	תורה שבעל-פה (למשל, קבר רחל) כיתה ז'	קברי קדושים – לפי שם קדוש או הקדושה.

אירועים ותקופות בלוח הכרונולוגי

פעילות תלמידים	רעיון מרכזי לשיעור באתר העתיקות	נושא הלימוד	יחידת הלימוד
מחקר תכונות.	מחקר של שרידים המעידים על תרבות פנאי, על מעמדות בחברה, על יחס לאלוהות, על שיטת שלטון וכיו"ב.	היסטוריה כיתה ו'-ז'	תרבויות: הלניזם; תרבות רומי; יהדות בית שני; הכיבוש המוסלמי; הכיבוש הצלבני.
מחקר תכונות.	מאפיינים של בנייה: סוג המוסדות שנבנו, עוצמת הבניה ועושרה.	היסטוריה כיתה ו'	אירועים: מפעלי הבנייה של שלמה; מפעלי הבנייה של הורדוס.
התנסות במקום ההתרחשות.	ביקור באתרים בהם יש עדות לחורבן ירושלים.	תורה שבעל-פה (חורבן בית המקדש וירושלים) כיתה ח'	החורבן (המרד הגדול).